

Jukka Sippo

Korkein oikeus

12.3.2018

Hallituksen esitys (200/2017 vp) eduskunnalle laiksi oikeudenkäymiskaaren muuttamiseksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Eduskunnan lakivaliokunnalle

Hallituksen esitys sisältää korkeimman oikeuden toiminnan ja erityisesti sen toimintaedellytysten kehittämisen kannalta varsin merkityksellisiä ehdotuksia. Ehdotusten mukaan korkeimman oikeuden kokoonpanoja kevennettäisiin eräissä asiaryhmissä. Ehdotuksissa on varsin hyvin otettu huomioon ne näkökohdat, joita korkein oikeus on saanut uudistuksen valmistelun yhteydessä tuoda esille. Korkein oikeus kannattaa kaikkia sitä koskevia ehdotuksia.

Korkein oikeus on jo pitkään pitänyt tärkeänä sitä, että sen toiminnallista tehokkuutta voitaisiin lisätä joustavoittamalla asioiden käsittelyä niiden tarpeita nykyistä paremmin vastaaviksi. Samalla on kuitenkin korostettu siitä, että missään tilanteessa asianosaisten oikeusturvaa ei vaaranneta.

Hallituksen esityksen korkeinta oikeutta koskevat ehdotukset täyttävät nämä vaatimukset varsin hyvin. Ehdotukset mahdollistaisivat korkeimman oikeuden voimavarojen suuntaamiseen nykyistä selvästi paremmin asioiden laatua vastaavasti. Korkein oikeus pitääkin tärkeänä, että ehdotukset nyt toteutetaan, jotta korkeimman oikeuden toimintaa voidaan kehittää niin, että se kykenisi nykyistä paremmin ja tehokkaammin huolehtimaan tehtävästään ennakkopäätöstuomioistuimena.

Korkeimman oikeuden tärkein tehtävä on tuottaa lainkäyttöä ohjaavia ennakkopäätöksiä laintulkintakysymyksissä. Sen vuoksi Korkeimman oikeuden toiminnan kehittämisessä keskeisenä tavoitteena tulee olla mahdollisimman hyvien edellytysten luominen prejudikaattitehtävän hoitamiseen niin, että tuomioistuin kykenee kohtuullisessa ajassa antamaan laadukkaita ennakkoratkaisuja lain soveltamisen kannalta olennaisista kysymyksistä. Nyt tehdyt ehdotukset tukisivat tätä tavoitetta mahdollistamalla sen, että korkein oikeus voisi keskittyä nykyistä paremmin ydintehtäväänsä.

Työn painopisteen tulee korkeimmassa oikeudessa olla valitusluvan myöntämisen jälkeen tapahtuvassa asian tutkimisessa ja ratkaisemisessa. Käytössä olevat voimavarat tulisi voida kohdentaa tämän mukaisesti. Nykyisen kokoonpanosääntelyn vuoksi korkein oikeus kuitenkin joutuu verraten usein uhraamaan eräiden muiden kuin valitusasioiden käsittelyyn selvästi enemmän voimavaroja kuin asioiden laatu ja oikeussuojatarpeet edellyttäisivät. Näitä voimavaroja tarvittaisiin vaativampien asioiden käsittelyyn.

Korkeimman oikeuden käsiteltäväksi tulee nykyisin monessa suhteessa entistä vaativampia valitusasioita. Oikeudellinen sääntely on levinnyt uusille yhteiskuntaelämän alueille ja perinteisilläkin oikeudenaloilla nousee jatkuvasti esiin uudenlaisia tulkintaongelmia. Asiat ovat myös monimutkaistuneet mm. oikeuslähdeaineiston voimakkaan kansainvälistymisen myötä. Kaikesta tästä on seurannut se, että tarve korkeimman oikeuden prejudikaatiohjaukselle on koko

ajan lisääntymässä. Tässä tilanteessa on välttämätöntä, että korkeimman oikeuden perustehtävään, ennakkopäätösten antamiseen, on jatkossakin käytävissä riittävät resurssit.

Selvästi merkittävin uudistusehdotus on se, että valituslupan myöntämistä koskevan asian voisi esittelijän esittelystä käsitellä ja ratkaista myös yksi jäsen, jos on selvää, ettei valituslupan myöntämiselle ole edellytyksiä. Valituslupa-asioiden käsitteleminen yhtä jäsentä laajemmassa kokoonpanossa on tarkoitukseton silloin, kun on yksiselitteisen selvää, ettei asiassa voida lain mukaisia valituslupaperusteita soveltaen päätyä mihinkään muuhun ratkaisuun kuin hakemuksen hylkäämiseen. Valituslupa-asian arviointihan ei näissä tapauksissa lainkaan riipu siitä, missä kokoonpanossa asia käsitellään.

Asian käsittely yhden jäsenen kokoonpanossa ei siten vaarantaisi asianosaisten oikeusturvaa vaan päinvastoin osaltaan mahdollistaisi perusteellisemman valituslupaharkinnan sellaista vaativissa asioissa. Jos asiassa ilmenisi vähänkään epävarmuutta tai tulkinnanvaraisuutta, asia käsiteltäisiin laajemmassa kokoonpanossa. Työjärjestelyillä on hallituksen esityksessä todetun mukaisesti tarkoitus huolehtia siitä, että asian käsittelyyn yhden jäsenen kokoonpanossa osallistuvalla jäsenellä ja esittelijällä on riittävä kokemus korkeimman oikeuden valituslupakäytännöstä.

Selvästi toivottomia valituslupahakemuksia saatetaan nykyisin verraten paljon korkeimman oikeuden käsiteltäväksi. Ehdotuksen toteuttamisella olisi siten tosiasiallista merkitystä korkeimman oikeuden voimavarojen asianmukaisen suuntaamisen ja toiminnan kehittämisen kannalta. Korkein oikeus pitää valituslupakokoonpanojen monipuolistamista koskevan ehdotuksen toteuttamista toimintaedellytystensä ylläpitämisen kannalta välttämättömänä.

Myös muut ehdotukset korkeimman oikeuden kokoonpanovaihtoehtojen joustavoittamiseksi ovat perusteltuja, vaikkakin niillä on korkeimman oikeuden voimavaroihin selvästi vähäisempi vaikutus kuin valituslupakokoonpanoa koskevalla ehdotuksella. Ne merkitsisivät sitä, että korkein oikeus voisi ratkaista jatkokäsittelylupan myöntämisen edellytyksiä hovioikeudessa koskevan valitusasian sekä hyväksyä ylimääräistä muutoksenhakua koskevan hakemuksen viisijäsenisen kokoonpanon sijasta tarvittaessa myös kolmijäsenisessä kokoonpanossa. Näin on silloin, kun asia on selvä eikä kysymys ole uudesta ennakkopäätösohjauksesta. Tärkeä ja kannatettava on myös ehdotus ylimääräisen muutoksenahaun rajoittamisesta niin, että asianosainen saisi kannella tuomiovirheestä, hakea tuomion purkamista tai menetetyn määräajan palauttamista lähtökohtaisesti vain kerran. Hallintolainkäytössä tällainen sääntely on ollut jo pitkään voimassa. Sellaista tarvittaisiin myös yleisen lainkäytön puolella, koska selvästi vailla menestymismahdollisuuksia olevien ylimääräisten muutoksenhakemusten käsittely vie tarpeettomasti korkeimman oikeuden voimavaroja.

Korkein oikeus puoltaa kaikkia sitä koskevia tehtyjä ehdotuksia. Korkeimman oikeuden toiminnan tehostamisen kannalta ratkaisevassa asemassa on kuitenkin ehdotus valituslupakokoonpanojen monipuolistamisesta. Sillä olisi tosiasiallisia vaikutuksia resurssien nykyistä järkevämmän suuntaamisen kannalta. Kaiken kaikkiaan ehdotukset olisivat omiaan parantamaan asioiden käsittelyn laatua korkeimmassa oikeudessa ja tätä kautta myös asianosaisten oikeusturvaa. Ehdotuksilla tulisi epäilemättä olemaan myönteisiä vaikutuksia myös asioiden käsittelyaikoihin. Ehdotukset tulisi toteuttaa nyt ja samanaikaisesti.

Korkein oikeus on lausunut käsiteltävänä olevista ehdotuksista seikkaperäisesti siltä pyydytyissä lausunnoissa oikeusprosessien keventämistä koskevista oikeusministeriön arviomuistiosta (OM 8/41/2015) ja mietinnöstä (OM 39/2017). Edellä esitetyn lisäksi viitataan näissä lausunnoissa esitettyyn. Lausunnot oheistetaan tähän lausuntoon.